

Zsidó vallás és kultúra 3.: Liturgia

BBN-HEB11-223.2, BBV-203.08, BMVD-203.08

Biró Tamás

A hétköznapi mincha és a hétköznapi Amida. A péntek esti ima.

2021. november 10.

Praktikus dolgok (emlékeztető):

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-liturgia/>
Kurzusleírás: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-liturgia/Liturgia.pdf>
Felhasználónév és jelszó?
- Biró Tamás: biro . tamas @ btk.elte.hu
<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>
- Fogadóóra: emailes egyeztetés után
- Pótórák, ha még nagyobb számban elmaradnának órák. A sok ünnep miatt lehet, hogy beiktatunk még egy időpontot a referátumoknak.

Referátumok

Teams „Class Notebook”

1. Válasszanak témát október végéig (max. 2 hallgató témánként) + a Teams-ben a „Jegyzetek” alatt írják be
2. 5-10 perces előadás a félév második felében (2-3 dia)
3. Rövid szemináriumi dolgozat (3-5 oldal), amit a többi diák is megkap, és a vizsgaanyag része. Javaslatok:

- A peszahi Haggada
- Zsinagógai reform, 19. sz. Németországban
- Zsinagógai reform, 19. sz. Magyarországon
- Karaita liturgia; szamaritánus liturgia
- Reform imakönyvek
- Askenázi, szefárd, szfaradi (stb.) imakönyvek
- A liturgia vallástudományi megközelítései
- Vallási specialisták és liturgia
- Egy liturgiával kapcsolatos halákhikus kérdés a Kiccur Sulhan arukhban.
- Kisebb liturgikus események, pl. kiddus levana
- Gender és a sziddur feminista olvasatai
- Liturgia, kegytárgyak és a zsidó iparművészet
- Kisebb szertartások liturgiája (brisz, esküvő stb.)
- + Stb. (velem való egyeztetés után!)

Referátumok

Teams „Class Notebook”

1. Válasszanak témát október végéig (max. 2 hallgató témánként) + a Teams-ben a „Jegyzetek” alatt írják be
2. 5-10 perces előadás a félév második felében (2-3 dia)
3. Rövid szemináriumi dolgozat (3-5 oldal), amit a többi diák is megk...

**Következő alkalommal (november 17-én)
ki vállal referátumot?**

- A peszahi Há...
- Zsinagógai r...
- Zsinagógai r...
- Karaita liturg...
- Reform imakönyvek
- Askenázi, szefárd, szfaradi (stb.) imakönyvek
- A liturgia vallástudományi megközelítései
- Vallási specialisták és liturgia
- ...kus kérdés a
- ...iddus levana
- ...asatai
- Liturgia, kegytárgyak és a zsidó iparművészet
- Kisebb szertartások liturgiája (brisz, esküvő stb.)
- + Stb. (velem való egyeztetés után!)

Az eddigiek összefoglalása

... és kibővítése

Ez eddigiek összefoglalása

- Sma: 3 része + áldások előtte és utána:

„beszélj azokról (...) akár lefekszel, akár fölkelysz”

→ **este** és **reggel**

(részletesebben ld. az előző hetek során)

- *Amida* ['állás'] = *Smone eszré* ['tizennyolc'] = *Tefilla* ['ima']

• A hétköznapi reggeli és délutáni áldozatnak felel meg → **reggel** és **délután**

+ Speciális áldozatok szombaton, újholdkor és ünnepnapokon → **muszáf**

• Három ősatya = három ima, így Jákob = esti ima.

Az aznapi maradékok elégetése éjjel a szentélyben. Esti Sma } → **este** mellé strukturálisan.

- Rövidesen még jönni fog: bevezetés, Tóra-olvasás és befejezés.

Erős tórai
alapk

Minhag

A három ima és a három ősapa

Egy tipikus **midrási** magyarázat: *szellemi sport, intellektuális művészet?*

- A bibliai szöveg kreatív, a szó szerinti értelemtől (*psat*) elszakadó egzegézise.
- Egy már meglévő szokás bibliai eredetének utólagos megkreálása. „Szép”.

• Ábrahám vezette be a *sahrit* imát:

Gen 19,27 וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְקוֹן:

Reggel fölkelte Ábrahám, hogy arra a **helyre** menjen, ahol az ÚR színe előtt állt.

• Izsák vezette be a *minħa* imát:

Gen 24,63 וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עָרַב

Estefelé kiment Izsák **imádkozni/gondolkodni** a mezőre. Amint föltekintett, látta, hogy tevék közelednek.

NB: a rabbinikus héberben:
מקום 'hely' = Isten egyik neve.

• Jákob vezette be a *mariv / maariv / aravit* imát:

Gen 28,11 וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ

Elért egy **helyre**, és ott töltötte az **éjszakát**, mert a nap lement. Fogott egyet az ott levő kövek közül...

Az imák szerkezete (eddig)

	Bevezetés	Sma és áldásai	Amida	Tóra-olvasás	Befejezés
<i>saḥrit</i>		Sma és áldásai	Amida +ismétlés		
<i>minḥa</i>		–	Amida + ismétlés		
<i>maariv</i>		Sma és áldásai	[Amida]		
<i>muszaf</i>		–	Amida + ismétlés		

Az Amida szerkezete

ismétlés

- Áldás nyitása, lezárása.

ÁLDÓFORMULA: ... ברוך אתה ה' *Barukh ata Adonaj...* 'Áldott vagy Örökkévaló...'

- Áldások sorozatában az első áldás (*vö. Sma és áldásai; étkezés utáni áldás; stb.*):

nyitó ÁLDÓFORMULA – SZÖVEG – záró ÁLDÓFORMULA

- További áldások:

SZÖVEG – záró ÁLDÓFORMULA

- További áldások:

SZÖVEG – záró ÁLDÓFORMULA stb.

A hétköznapi Amida szerkezete

19 áldás:

- Bevezető zsoltáridézet (magánban)
- **3** általános dicséret (ŐSATYÁK, HATALOM, SZENTSÉG)
+ Kedusa (a 3. áldás előtt, az előimádkozó ismétlése keretében)

- **13** hétköznapi kérés

(ÉRTELEM, MEGTÉRÉS, MEGBOCSÁTÁS, MEGVÁLTÁS, GYÓGYULÁS, JÓ TERMÉS, SZÉTSZÓRTAK ÖSSZEGYŰJTÉSE, IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS, RÁGALMAZÓK, IGAZAK, JERUZSÁLEM ÚJJÁÉPÍTÉSE, DÁVID HÁZA, IMÁK MEGHALLGATÁSA)

- **3** általános (ÁLDOZATOK, HÁLAADÁS, BÉKE)
- *Elohaj necor...* kezdetű lezáró szakasz: magánima

Az ünnepi Amida szerkezete

7 áldás (ros hasana-i muszaf: 9 áldás):

- Bevezető zsoltáridézet (magánban)
- **3** általános dicséret (ŐSATYÁK, HATALOM, SZENTSÉG)
+ Kedusa (a 3. áldás előtt, az előimádkozó ismétlése keretében)
- **1** a szombat, újhold vagy az adott ünnepi NAP SZENTSÉGE
illetve **3** a **ros hasana-i muszaf imában** (KIRÁLYSÁG, EMLÉKEZÉS, SOFÁR-FÚVÁS)
- **3** általános (ÁLDOZATOK, HÁLAADÁS, BÉKE)
- *Elohaj necor...* kezdetű lezáró szakasz: magánima

Jövő hétre

A következő alkalomra

1. Referátum: velem beszélni + időpontot kiválasztani + dolgozni rajta.
2. Elolvasni:
 1. Balla 2016, pp. 22–58 (péntek este) – ha még nem tették volna
 2. Balla 2016, pp. 83–130 (a szombat reggeli ima első „fele”)
3. *A Lekha dodi* c. költemény szövegét preparálni:
 - Balla 2016, pp. 27–29.
 - Hebraisták (szakosok, minorosok): héber szöveget kiszótárezni.
 - Nem szakosok: magyar fordítást elolvasni.

Viszlát jövő héten!